

V A L U S V A L G U S

Eesti teater on toibumas mõne aasta tagusest kriisist, mille põhjustasid elatustasemega võrreldes suhteliselt kallid piletihinnad. Külalislavastajad räägivad meie andekatest ja töövõimelistest näitlejatest. Ka kodumaise publiku suhtumine on valdavalt heatahtlik. Teater on taas koht, kus elu keeb.

TEATRI TEHNILINE ARENGURUUM

Draamateater on seadnud eesmärgiks kutsuda igal aastal vähemalt ühe lavastaja välismaalt. Teatri direktori Margus Allikmaa sõnul on see juba andnud tulemust, mitte niivõrd näitlejate lavaliste oskuste kasvu kui võrd kriitilisema ja nõudlikuma suhtumise lavastajatõesse ja lavastaja isiksusse üldse.

Samuti hõlmab see tegevuskava teatritehnilist külge: külaliskunstnik toob kaasa ideed, mille realiseerimine nõuab seniste tehniliste piiride ületamist ning uute tehnikate ja materjalide tundmaõppimist.

Keegi ei tule mõttele vaielda lavastaja professioni vajalikkuse üle. Seda ei asenda näitejuhi või repetiitori amet. Analooiliselt teadvustatakse kvalitatiivset erinevust kostümeerija ja kostüümikunstniku erialadel, teatripusepp ei ole lavakunstnik ja jumestaja grimmi-kunstnik.

Mõningaid mõõndusi saab Eesti olusid silmas pidades siiski teha. Pikaajaline praktika on harvadel juhtudel andeka tehnilise töötaja tõstnud kõrgemale teostaja tasemest. See aga on ikka olnud seotud kvalitatiivselt kõrgema taseme aktspteerimisega.

TEATRI VALGUS

Eriti kurb on lugu valgustuse erialal.

nende arvates lavastuse ettevalmistusprotsessis peaks vaja olema.

VALGUSKUNSTNIK VÄLISMAALT

Praktika näitab, et nõudlikum lavastaja toob valguskunstniku välismaalt kaasa. Nii toimus see Draamateatri lavastustes "Inglid Ameerikas", "Schumanni öö", Vene Draamateatri lavastuses "Damaskusesse", Estonia balletides "Daphnis ja Chloë" ning "Carmen" jt.

Lavastaja Mai Murdmaa on üks vähestest, kes kodumaise valguskunstniku puudumise on julgenud kõvasti välja ütelda. Ta on öelnud: "Eestis valitseb suur lünk teadmistes, mis puudutavad valguskunsti ja valguskunstniku eriala.

"Daphnise ja Chloë" näite varal on väga hästi näha, millised võimalused avanevad erinevate tundekraadide saavutamiseks valguse abil. Kõik meie etendused näeksid hoopis teistmoodi välja, kui meil eksisteeriks valguskunst ja valguskunstnik,

mitte ainult valgustaja.

Probleem ei piirdu muusika- ja tantsuteatriga, vaid laieneb iseendestmõistetavalt ka draamalavastustele. Valgus ei tohi olla vaid dekoratsioon või näitlejat välja valgustav tehniline abivahend (eesriie, stange, poodium). Sel on võrdne koht muusika, lavakujunduse ja kostüümidega lavastuse kui terviku moodustumisel.

Hea valguskujundus annab lavastusele mõtmatult juurde, halb aga teeb lavastaja pingutused tihti nulliks. Kutsun üles, et meil hakataks mõtlema valguskunstnike koolitamise peale ja seda probleemi võetaks tõsisemalt kui siiani. Me ei saa lõpmatuseni jääda sõltuma väljastpoolt tulnud valguskunstnikest. Eesti teatrile ei ole vaja mitte üht, vaid palju valguskunstnikke."

VALGUSKUNST AMEERIKAS

Mai Murdmaa töötas juba kolmandat korda USA valguskunstniku Lloyd Sobeliga. Selle mehe tasemest

räägib tema osavõtt Atlanta OMi tse-remooniate valguskujunduste loomisest.

Tema sõnul on USA valguskunstnikuks võimalik õppida igas kolledzis, kus teatriosakond olemas. Valguskunsti aluseid õpetatakse isegi näitlejatele. Sellist õppeasutust, kus mainitud õppetool puuduks, naljalt ei leia.

Sellegipoolest on Lloyd Sobel autodidakt. Tal kulub kümme aastat, enne kui teda märgati ning pakuti võimalusi oma ande professionaalseks rakendamiseks. Lavastajate huviorbiiti sattus ta tänu teatristuudiatele, mille lavastustele ta entusiasmiga kaasas aitas koolides, kus õpetajana töötas.

Lloyd Sobel räägib: "Pole lavastajat, kes ei taipaks valguskujunduse tähtsust. See on ükskõik millise laval toimuva ürituse väga oluline komponent. Valguskunstnik on prestiižikas eriala, mida koteeritakse võrdselt teiste loominguliste erialadega. Loomulikult on võimalik teatud eriolukordades toime tulla ka valguskujunduseta, samas on sage-dane situatsioon, kus lavakujundus koosnebki vaid valgusest. Seda nii ooperis, balletis, aga ka draamalavastustes. Valgus loob meeleolu ja see on kokkuvõttes kõige tähtsam.

VALGUSKUNST EESTIS

Lloyd Sobel rääkis, et Estoniasse tõi teda ennekõike Mai Murdmaa isiksus ja looming, mis talle juba nende esimesel kohtumisel USA pinnal muljet avaldas. Loomulikult on hea rohkem raha teenida, nendib Lloyd Sobel, aga mõnikord on tööst saadav "miski" sellest tähtsam.

Lloyd Sobel: "Kui rääkida ka piisavalt Eestis teatrile valgustehnilistes võimalustest, pean nentima, et olukord on kord-korralt paranenud ega ole sugugi nii kohutav kui minu esimese külaskäigu ajal.

Ehkki maailmatasemeni on veel minna, ei tähenda see sugugi, et ole masolevaga ei saaks luua häid valguskujundusi. See nõuab valen-

ARENGURUUM

Draamateater on seadnud eesmärgiks kutsuda igal aastal vähemalt ühe lavastaja välismaalt. Teatri direktori Margus Allikmaa sõnul on see juba andnud tulemust, mitte niivõrd näitlejate lavaliste oskuste kasvu kui-võrd kriitilisema ja nõudlikuma suhtumise lavastajatöösse ja lavastaja isiksusse üldse.

Samuti hõlmab see tegevuskava teatritehnilist külge: külaliskunstnik toob kaasa ideed, mille realiseerimine nõuab seniste tehniliste piiride ületamist ning uute tehnikate ja materjalide tundmaõppimist.

Keegi ei tule mõttele vaielda lavastaja professioni vajalikkuse üle. Seda ei asenda näitejuhi või repetiitori amet. Analoogiliselt teadvustatakse kvalitatiivset erinevust kostümeerija ja kostüümikunstniku erialadel, teatripuusepp ei ole lavakunstnik ja jumestaja grimmi-kunstnik.

Mõningaid mööndusi saab Eesti olusid silmas pidades siiski teha. Pikaajaline praktika on harvadel juhtudel andeka tehnilise töötaja tõstnud kõrgemale teostaja tasemest. See aga on ikka olnud seotud kvalitatiivset kõrgema taseme aktsepteerimisega.

TEATRI VALGUS

Eriti kurb on lugu valgustuse erialal. Traditsiooniliselt on etenduste valgusreži lavastaja või kunstniku asi, kusjuures enamasti ei tunne kumbki piisavalt tehnoloogilisi võimalusi.

Osalt on see kindlasti tingitud eesti teatrites pikka aega valitsenud eelajaloolisest valgustusajastust, teisalt aga kindlasti sellestki, et kodumaisest valguskunstnikust kui sellisest ei taha teatrijuhid üldjuhul midagi kuulda, väites, et pole sellele staatusele vastavaid tegijaid. Väga mugav on piirduda rutiinselt valgustajaga, kes asub samal pulgal mis tahes teise teatritehnilise eriala esindajaga, eriti just töötasu suhtes.

Absurdse lahendusena on pakutud teatrikunstnikele võimalust jagada oma honorarisumma valguskunstnikuga, kui sellist spetsialisti

sis püüdnud saada valguskunsti ja valguskunstniku eriala.

"Daphnise ja Chloë" näite varal on väga hästi näha, millised võimalused avanevad erinevate tunde- ja saavutamiseks valguse abil. Kõik meie etendused näeksid hoopis teistmoodi välja, kui meil eksisteeriks valguskunst ja valguskunstnik,

matusest jaada sõituma vajastpoolt tulnud valguskunstnikest. Eesti teatritele ei ole vaja mitte üht, vaid palju valguskunstnikke."

VALGUSKUNST AMEERIKAS

Mai Murdmaa töötas juba kolmandat korda USA valguskunstniku Lloyd Sobeliga. Selle mehe tasemest

Lloyd Sobel räägib: "Pole lavastajat, kes ei taipaks valguskujunduse tähtsust. See on ükskõik millise laval toimuva ürituse väga oluline komponent. Valguskunstnik on prestiizikas eriala, mida koteeritakse võrdselt teiste loominguliste erialadega. Loomulikult on võimalik teatud eriolukordades toime tulla ka valguskujunduseta, samas on sage-dane situatsioon, kus lavakujundus koosnebki vaid valgusest. Seda nii ooperis, balletis, aga ka draamala-vastustes. Valgus loob meeleolu ja see on kokkuvõttes kõige tähtsam."

VALGUSKUNST EESTIS

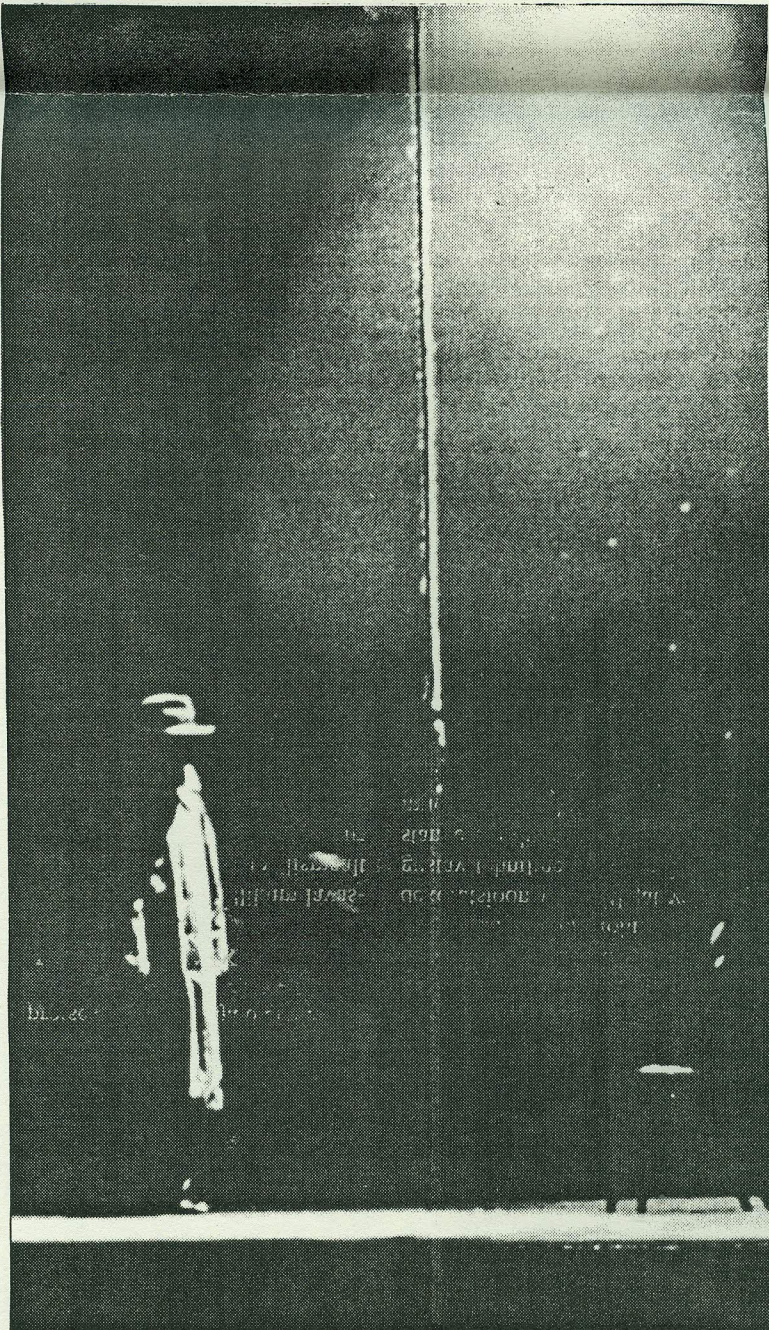
Lloyd Sobel rääkis, et Estoniasse tõi teda ennekõike Mai Murdmaa isiksus ja looming, mis talle juba nende esimesel kohtumisel USA pinnal muljet avaldas. Loomulikult on hea rohkem raha teenida, nendib Lloyd Sobel, aga mõnikord on tööst saadav "miski" sellest tähtsam.

Lloyd Sobel: "Kui rääkida ka pisut Eesti teatrite valgustehnilistest võimalustest, pean nentima, et olukord on kord-korralt paranenud ega ole sugugi nii kohutav kui minu esimese külaskäigu ajal.

Ehkki maailmatasemeni on veel minna, ei tähenda see sugugi, et olemasolevaga ei saaks luua häid valguskujundusi. See nõuab valguskunstnikult pisut teistsugust rõhuasetust, kui see on tavaks kõige moodsama valgustehnikaga teatrites.

Rõõmustav on märgata, et Estonia valgustajad arenevad pidevalt. Iga oma järgmise külästuse ajal Tallinna taban nende töös uut kvaliteeti. Mul ei ole midagi selle vastu, et olla nendes positiivsetes muutustes osaliselt "süüdi".

Virisemine on üks, tegemine teine. Mis on etem: kas see, et jäämegi kuulama välismaiste valguskunstnike jutte oma arenguruumist või võtame midagi ette probleemi lahendamiseks?

Hea valguskujundus annab lavastusele mõõtmatult juurde.

MATS ÕUN